

Европейски парламент Parlamento Europeo Evropský parlament Europa-Parlamentet Europäisches Parlament Euroopa Parlament Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο European Parliament Parlement européen Parlaimint na hEorpa Europski parlament Parlamento europeo Eiropas Parlaments Europos Parlamentas Európai Parlament Parlament Ewropew Europees Parlement Parlement Europejski Parlamento Europeu Parlamentul European Európsky parlament Evropski parlament Euroopan parlamentti Europaparlamentet

EIROPAS SAVIENĪBA UN TĀS TIRDZNIECĪBAS PARTNERI

ES jau gadiem ilgi cenšas samazināt darbietilpīgu un zemas vērtības produktu ražošanu, lai specializētos augstākas vērtības zīmolu preču ražošanā. Tā kā ES ekonomika ir atvērta, tirdzniecībai ir ļoti svarīga nozīme. Lai pārvarētu šķēršļus, kas apgrūtina tirdzniecību, un nodrošinātu vienlīdzīgus konkurences apstākļus saviem uzņēmumiem, Savienība ved sarunas par vairāku brīvās tirdzniecības nolīgumu (BTN) noslēgšanu. ES ir arī viena no Pasaules Tirdzniecības organizācijas (PTO) dibinātājām un svarīga tās dalībniece.

JURIDISKAIS PAMATS

[Līguma par Eiropas Savienības darbību](#) 207. pantā ir paredzēta kopējā tirdzniecības politika, kas ir Eiropas Savienības ekskluzīva kompetence.

ES CENTRĀLĀ POZĪCIJA

ES, Ķīna un Amerikas Savienotās Valstis ir pasaules [lielākās ekonomikas](#) – gan ES, gan Ķīnas iekšzemes kopprodukts 2022. gadā bija aptuveni 17 % no pasaules iekšzemes kopprodukta (IKP), bet ASV iekšzemes kopprodukts – aptuveni 25 %. Ņemot vērā ES IKP (aptuveni 16,6 triljoni EUR) un tās atvērto tirgu, tai ir bijusi svarīga loma globālās tirdzniecības sistēmas veidošanā, tostarp nodrošinot atbalstu PTO. Ekonomikas atvērtība dod ES ievērojamas priekšrocības, jo vairāk nekā 30 miljoni darbvietu ES ir atkarīgas no ārējās tirdzniecības un globālās ekonomikas izaugsme ir sagaidāma galvenokārt ārpus Eiropas. Jauni ekonomikas dalībnieki un tehnoloģiju inovācija, jo īpaši digitalizācija, ir mainījuši starptautiskās tirdzniecības struktūru un modeļus. Mūsdienu globālā ekonomika ir ļoti integrēta, un globālās piegādes ķēdes ir lielā mērā aizstājušas tradicionālo tirdzniecību ar gataviem izstrādājumiem.

Lai gan 2009. gada pasaules finanšu krīze negatīvi ietekmēja ES ekonomikas rādītājus, ES ir spējusi saglabāt salīdzinoši spēcīgu pozīciju preču tirdzniecībā, vienlaikus nostiprinot savu vadošo lomu pakalpojumu tirgū. Covid-19 pandēmija palēnināja ekonomikas izaugsmi un tirdzniecību visā pasaulē un izraisīja diskusiju par rūpniecības pārvietošanu atpakaļ uz Eiropu (turpmāk “repatriācija”). Repatriāciju, visticamāk, selektīvi piemēros kritiski svarīgās nozarēs, kamēr globālajās piegādes ķēdēs ir vērojama zināma sadrumstalotība preču un pakalpojumu sniedzēju arvien lielākas nošķirtības dēļ, kas dažos gadījumos šādas ķēdes padara vēl garākas.

EIROPAS KOMISIJAS UN EIROPAS PARLAMENTA LOMA

Starptautiskā tirdzniecība bija viena no pirmajām jomām, kurā dalībvalstis nolēma apvienot savu suverenitāti. Tādēļ tās piešķīra Komisijai pilnvaras risināt tirdzniecības jautājumus, tostarp to vārdā vest sarunas par starptautiskiem tirdzniecības nolīgumiem. Citiem vārdiem sakot, ES kā viena vienība risina sarunas gan par divpusējiem, gan daudzpusējiem tirdzniecības nolīgumiem visu dalībvalstu vārdā. Kā liecina PTO strīdu izšķiršanas sistēmas dati, ES ir spējusi aizstāvēt savas intereses starptautiskās tirdzniecības strīdos. ES ir izmantojusi arī starptautiskās tirdzniecības instrumentus, lai popularizētu savas vērtības un politiku, un cenšas izplatīt savu reglamentējošo praksi citviet pasaulē. ES parasti atbalsta atvērtu un taisnīgu starptautiskās tirdzniecības sistēmu.

Ar Lisabonas līgumu tika paplašināta Parlamenta loma – tas kļuva par vienu no likumdevējiem uz vienlīdzīgiem nosacījumiem ar Padomi jautājumos, kas saistīti ar tirdzniecību un ieguldījumiem. Līgums arī piešķīra Parlamentam aktīvāku lomu sarunās par starptautisko tirdzniecības nolīgumu noslēgšanu un to ratificēšanā – šajā jomā tagad obligāti nepieciešama Parlamenta piekrišana. Tomēr daži tirdzniecības politikas elementi joprojām ir dalībvalstu kompetencē. Eiropas Savienības Tiesa (EST) 2017. gada 16. maijā publicēja atzinumu, kurā precizēts dalībvalstu un ES kompetenču sadalījums.

TIRDZNIECĪBAS POLITIKA UN TĀS ORIENTĀCIJA

Kad šī gadsimta pirmajā desmitgadē PTO daudzpusējās sarunas par Dohas Attīstības programmu nonāca strupceļā, ES bija jārod alternatīvi veidi, kā garantēt labāku piekļuvi trešo valstu tirgiem. Tādēļ tika ieviesti jauna veida visaptveroši BTN, kuros bez tarifu samazinājumiem un preču tirdzniecības ir iekļauti arī citi aspekti. Pirmais šāds jaunā veida BTN tika noslēgts ar Dienvidkoreju, kas pēc tā ratifikācijas Parlamentā oficiāli stājās spēkā 2015. gada decembrī. Jaunās politikas piemēri ir šādi: ES Daudzpusējais tirdzniecības nolīgums ar Peru, Kolumbiju un vēlāk arī ar Ekvadoru (kopš 2016. gada) – spēkā kopš 2013. gadā, Asociācijas nolīgums ar Centrālamerikas valstīm (Hondurasa, Nikaragva, Panama, Kostarika, Salvadora un Gvatemala), kura tirdzniecības pīlāru sāka provizoriski piemērot no 2013. gada, ES un Kanādas visaptverošais ekonomikas un tirdzniecības nolīgums (*CETA*), ko provizoriski piemēro no 2017. gada septembra, ES un Singapūras BTN – spēkā kopš 2019. gada beigām un ES un Vjetnamas BTN – spēkā kopš 2020. gada vidus. Ekonomisko partnerattiecību nolīgums ar Japānu stājās spēkā 2019. gada 1. februārī.

Tā kā sarunas ar Amerikas Savienotajām Valstīm par Transatlantisko tirdzniecības un investīciju partnerību (*TTIP*) tika apturētas 2016. gadā, ES galveno uzmanību pievērta nolīgumiem ar Amerikas Savienotajām Valstīm tādās konkrētās jomās kā, piemēram, rūpniecības preču tarifi vai atbilstības novērtēšana. Sarunas par tirdzniecības nolīgumu ar *Mercosur* dibinātājvalstīm tika pabeigtas 2019. gadā, bet nolīguma projekts vēl nav ratificēts. Padome 2023. gada 9. jūlijā parakstīja projektu nolīgumam par visaptverošu un vērienīgu tirdzniecības nolīgumu ar Jaunzēlandi, bet tā ratificēšanai vēl ir vajadzīgs Eiropas Parlamenta apstiprinājums. ES ir sākusi sarunas arī par BTN ar Indonēziju,

Tunisi, Filipīnām un Austrāliju. Sarunas ar Indiju tika atsāktas 2021. gadā un ar Taizemi – 2023. gadā, bet ar Malaiziju tās tiks atsāktas, tiklīdz apstākļi būs tam labvēlīgi.

2015. gada stratēģijas “Tirdzniecība visiem” mērķis bija tādas ES tirdzniecības politikas izveide, kurā izaugsmes, nodarbinātības un ieguldījumu veicināšana tiek pakļauta godīgas tirdzniecības principiem, proti, cilvēktiesību un vides aizsardzības ievērošanai. Tajā arī tika prasīts atjaunināt un reformēt PTO. 2021. gada februārī Komisija nāca klajā ar paziņojumu “Tirdzniecības politikas pārskatīšana (TPR) – [atvērta, ilgtspējīga un pārliecinoša tirdzniecības politika](#)”, kas nosaka tirdzniecības politikas virzienu līdz 2030. gadam. TPR ir 2015. gada stratēģijas “Tirdzniecība visiem” turpinājums un atspoguļo kopš tā laika notikušās ģeopolitiskās pārmaiņas, papildus labi zināmajiem jēdzieniem “taisnīgums” un “ilgtspēja” iekļaujot arī tādus jēdzienus kā “pašpārliecība” un “noturība”. Tās mērķis ir panākt, lai tirdzniecības politika risinātu pašreizējās problēmas un veicinātu zaļo un digitālo pārkārtošanos, izmantojot atvērtu stratēģisko autonomiju.

GALVENIE ES TIRDZNIECĪBAS PARTNERI

Eiropa ir pasaulē lielākā rūpniecības preču un pakalpojumu eksportētāja. 2022. gadā Amerikas Savienotās Valstis bija pirmais ES preču galamērķis (20 % no kopējā eksporta), otrajā vietā bija Apvienotā Karaliste (13 %), kas apsteidza Ķīnu (9 %). [Citi nozīmīgākie preču tirdzniecības partneri](#) dilstošā secībā 2022. gadā bija Šveice (7 %), Turcija (4 %), Japāna un Norvēģija (3 %), Dienvidkoreja (2,5 %), Krievija un Meksika.

Pakalpojumu tirdzniecības jomā 2021. gadā [ES galvenā tirdzniecības partnere bija Amerikas Savienotās Valstis](#), bet nākamās dilstošā secībā bija Apvienotā Karaliste un Šveice.

Covid-19 pandēmija 2020. un 2021. gadā būtiski samazināja starptautisko preču tirdzniecību, tostarp ES tirdzniecību ar tās galvenajiem tirdzniecības partneriem. Nepamatotais un neprovocētais Krievijas karš pret Ukrainu ir ietekmējis enerģijas un pārtikas tirgus. [ES dalībvalstis cieši koordinē savas darbības](#), lai novērstu cenu kāpumu un piegāžu nepietiekamību.

IEGULDĪJUMI

ES ir pasaulē lielākā ieguldītāja un viena no lielākajām ārvalstu tiešo ieguldījumu (ĀTI) saņēmējām no citām valstīm. Līdz ar Lisabonas līguma stāšanos spēkā 2009. gadā ES savu ekskluzīvo kompetenci starptautiskās tirdzniecības jautājumos ir vēl vairāk paplašinājusi, un tagad tā attiecas arī uz ĀTI. Lai precizētu savu kompetenci ieguldījumu jomā, Komisija prasīja Eiropas Savienības Tiesai sniegt atzinumu par ES un Singapūras BTN. Tiesas 2017. gada atzinumā apstiprināts, ka lielākā daļa ĀTI aspektu ietilpst ES kompetencē, taču ir daži izņēmumi, kas saistīti galvenokārt ar strīdu izšķiršanu^[1].

Daļa no kopējā ĀTI pasaulē 2021. gadā (miljardos USD un % no kopējā apjoma)

[1]UNCTAD, [World Investment Report 2013](#) (Ziņojums par investīcijām pasaulē). Uzkrātie ārējie ārvalstu tiešie ieguldījumi un uzkrātie iekšējie ārvalstu tiešie ieguldījumi (miljonos USD) šajā tabulā ir pārrēķināti (miljardos USD), un to īpatsvars aprēķināts šādi: (valsts vērtība/kopējā vērtība pasaulē)*100.

	Uzkrātie iekšējie ārvalstu tiešie ieguldījumi	Uzkrātie ārējie ārvalstu tiešie ieguldījumi
Kopā pasaulē (miljardos USD)	47 079,311 (100 %)	42 667,167 (100 %)
ES	12 098,672 (25,7 %)	13 993,717 (32,8 %)
Amerikas Savienotās Valstis	13 056,382 (27,73 %)	9 765,936 (22,9 %)
Kīna	3 633,317 (7,72 %)	2 785,15 (6,5 %)
Kanāda	1 442,334 (3,06 %)	2 155,634 (5,05 %)
Japāna	241,125 (0,5 %)	1 935,653 (4,5 %)
AK	2 689,966 (5,2 %)	2 376,902 (5,6 %)

Avots: Eiropas Parlamenta EXPO ĢD aprēķini, pamatojoties uz Eiropas Komisijas/ Eurostat datiem.

2020. gada decembrī ES kopumā pabeidza sarunas par visaptverošu investīciju nolīgumu starp ES un Kīnu, kas vēl jāratificē. Ieguldījumu aizsardzības nolīgumi ar Singapūru un Vjetnamu tika ratificēti attiecīgi 2019. un 2020. gadā. ES arī sāka sarunas par ieguldījumu nolīgumu ar Mjanmu un apsvērs iespējas sākt līdzīgas sarunas ar Taivānu un Honkongu. Sarunu sākšana ar Irānu tiks apsvērta pēc tam, kad šī valsts būs pievienojusies PTO. 2020. gada decembrī ES noslēdza arī tirdzniecības un sadarbības nolīgumu ar Apvienoto Karalisti (TSN), kuram Parlaments deva piekrišanu 2021. gada maijā. ES un Apvienotās Karalistes nolīgums paredz nulles tarifus preču tirdzniecībai un attiecas arī uz ieguldījumiem un vairākām citām politikas jomām.

[Apmeklējiet Eiropas Parlamenta tīmekļa vietni par tirdzniecību un globalizāciju.](#)

Wolfgang Iglar
10/2023

